

Udvalgssekretariatet
Undervisningsudvalget

Graaervej 27
DK-6700 Svendborg
Tlf. +45 72 21 68 00
mail@simac.dk
simac.dk

Svendborg, den 4. april 2017

Bemærkninger til høring over udkast til beslutningsforslag om forbud mod bederum på offentlige uddannelsesinstitutioner

SIMAC har løbende og tæt dialog med erhverv, medarbejdere, studerende og andre interessenter. Det er vigtigt at kunne reagere hurtigt og fleksibelt på ønsker og behov fra disse centrale parter for kontinuerligt at sikre de bedst mulige rammer for udøvelse af vores vision og mission.

Det er hensigtsmæssigt for SIMAC og de øvrige uddannelsesinstitutioner at have så stor frihed som muligt til at indrette områder og lokaler samt brugen af disse i overensstemmelse med didaktiske principper, varierende undervisnings- og læringsformer og meldinger om studentertvivsel m.v.

Det er SIMACs vurdering, at vedtagelse af et forbud med bederum ikke vil frigive eller friholde væsentlige ressourcer.

SIMAC ser således intet behov for at indføre et generelt forbud mod bederum eller anden begrænsning af institutionernes dispositionsret.

Med venlig hilsen

Jesper Bernhardt
Direktør

uddannelses
forbundet

Dato 10.04.2017
Initialer FRJ

Folketingets undervisningsudvalg

Vedr.: Høring over udkast til beslutningsforslag om forbud mod bederum på offentlige uddannelsesinstitutioner.

Uddannelsesforbundet er ikke bekendt med at spørgsmål om bederum udgør noget problem på nogen uddannelsesinstitutioner inden for forbundets mange undervisningsområder.

Desuden er det efter vores opfattelse ikke et spørgsmål, der bør lovgives om. Det bør ligge indenfor det lokale råderum at vurdere, hvilke understøttende tiltag, der lokalt skal til for at understøtte elevernes læring

Uddannelsesforbundet vil derfor anbefale, at der ikke lovgives på dette område.

Med venlig hilsen

Hanne Pontoppidan
Formand for Uddannelsesforbundet

Uddannelsesforbundet
Nørre Farimagsgade 15
1364 København K
Tlf.: +45 70 70 27 22
info@uddannelsesforbundet.dk
www.uddannelsesforbundet.dk

Det er os med overenskomster og faglige fællesskaber

IT-Universitetet
i København

Udvalgssekretariatet
Christiansborg
DK-1240 København K
Att. Iben Bryld Gaardmand
Udvalgssekretær for
Undervisningsudvalget

Direktionen
Direkte tlf.: 7218 5193
E-mail: georgds@itu.dk
Journalnr.:

19. april 2017

**Svar ang. høring over udkast til beslutningsforslag om forbud mod bederum på
offentlige uddannelsesinstitutioner.**

IT-Universitetet i København har ingen bederum eller andre religiøse faciliteter, idet IT-Universitetet i København mener, at undervisning og udøvelse af enhver form for religion, ikke skal sammenblandes.

Med venlig hilsen

Georg Dam Steffensen
Universitetsdirektør

IT-Universitetet i København
Rued Langgaardsvej 7
2300 København S

Danske Skoleelevers høringsvar til beslutningsforslag om forbud mod bederum på offentlige uddannelsesinstitutioner

I Danske Skoleelever oplever vi i vores daglige kontakt med landets skoler, ikke nævneværdige udfordringer angående bederum eller lignende.

Vi er dog af den opfattelse, at uddannelse og religion i udgangspunktet ikke hænger sammen. I Danske Skoleelever mener vi, at man, såfremt man vælger at forbyde bederum, i lignende sager bør gå hele vejen og være konsekvente. Vi skal sikre en ligestilling af alle religioner i alle religionsaspekter af folkeskolen.

Helt konkret vil det kræve, at man endegyldigt omdøber faget kristendom til religion, ligesom det også må være forventeligt at de skoler, der måtte deltage i årlige julegudstjenester i forbindelse med juleferien, også planlægger ture til andre religionsinstitutioner op til de pågældende religioners højtider. Sidst men ikke mindst, mener Danske Skoleelever at religion er et personligt anliggende, der ikke må ligge læringsvilkårene til last, hvorfor vi heller ikke ser at eleverne – fx i forbindelse med konfirmationsforberedelserne - skal have skemafri for at udøve religion, og det gælder uanset, om det er kristendom, islam eller buddhisme.

Att. Folketingets Undervisningsudvalg

21. april 2017

Kristeligt Forbund for Studerende takker for muligheden for at blive hørt ifm. Udkast til forslag til folketingsbeslutning om forbud mod bederum på offentlige uddannelsesinstitutioner.

Vi er imod forslaget og har følgende kommentarer til bemærkningerne til forslaget, hvor det hedder:

- "at Folketinget skal sikre, at alle offentlige uddannelsesinstitutioner – fra folkeskolen til de videregående uddannelser – forbydes at give plads til at indrette rum eller områder, som er tiltænkt udøvelse af religion, uanset hvad man kalder et sådan rum (refleksionsrum, stillerum, bederum el.lign.)."
Vi stiller os uforstående over for en så formynderisk tilgang til den på enhver skole ansatte ledelse. Forslaget umyndiggør de lokale ledelser og udtrykker ikke andet end mistillid til deres evne til at vurdere, hvad der bedst tjener miljøet på den enkelte skole.
- "Uddannelsesinstitutionerne skal ikke give plads til bederum el.lign., da sådanne steder grundlæggende ikke er forenelige med danske traditioner, hvor formålet med en uddannelsesinstitution er undervisning og læring, ikke religiøs påvirkning eller udøvelse."
Det er historieløst at bringe "danske traditioner" i spil som argument mod bøn i skolen. Der har indtil for ganske nylig været tradition for en salme og et Fadervor ved morgensamlinger i folkeskolen, mange steder holdes stadig juleafslutninger i den lokale kirke, der er et årelangt og veletableret skole-kirke-samarbejde, og kristne studerende har siden KFS' oprettelse i 1956 haft vide muligheder for at mødes i et ledigt lokale på skoler og bede en bøn for skolens ansatte og studerende. Dette forslag er altså ironisk nok i fuldstændig modstrid med danske traditioner og ikke i forlængelse af dem. Det havde således været redeligt, om forslagsstillerne havde ytret ønske om at skabe nye traditioner. Dét er nemlig tilfældet her.
- "Forslagsstillerne har den klare opfattelse, at når man indretter flere og flere bederum på uddannelsesinstitutionerne, er det samtidig et udtryk for en tendens til at tage flere religiøse hensyn, hvilket forslagsstillerne ikke finder passende eller formålstjenligt for en uddannelsesinstitution."
Vi stiller os tvivlende over for vederhæftigheden i udsagnet, at "man indretter flere og flere bederum" og vil gerne understrege, at vi ikke selv har eller kommer til at ytre ønske om særlige bederum. Vi er dog uenige i, at man tager særlige religiøse hensyn på disse få skoler. Man tager i stedet hensyn til, at mennesker er forskellige, og at alle er hele mennesker hele tiden. Igen er ironien slående. Det er retteligt forslagsstillerne, der tager 'særlige religiøse hensyn' – blot med negativt fortegn. Der er på landets skoler mulighed for at samles om og udtrykke sig omkring politik og kultur og alt muligt andet, men nu skal religion pludselig skilles ud. Det er negativ særbehandling.
- "Religion i Danmark er en privat sag, som vi ikke har tradition for at gøre offentlig og slet ikke som en del af de offentlige uddannelsesinstitutioner."
Igen får forslagsstillerne misvisende henvist til traditionen. I Danmark har vi har tradition for religionsfrihed og forsamlingsfrihed. Religion har traditionelt været en offentlig sag, og er det til dels stadig - endda i det formelt offentlige rum. Forbindelsen mellem staten og folkekirken er formuleret i Grundloven, og derfor har vi et kirkeministerium og Folketinget selv åbner traditionelt med en gudstjeneste. Mere generelt fylder religion mere end

**KRISTELIGT
FORBUND
FOR
STUDERENDE
PLADS TIL MENING**

nogensinde i den offentlige debat og mennesker udtrykker sig i en lind strøm religiøst i musik, litteratur og alt andet inden for kunstens verden. Ikke mindre væsentligt er det at minde om,

at vore holdninger også informeres af det livs- og verdenssyn, vi har – om det er religiøst eller irreligiøst. Derfor mener vi, at gennemsigtighed er vigtigt i et demokratisk samfund, hvorfor religion i det offentlige rum er et gode. Vi ønsker ikke et samfund, hvor nogle bestemte holdninger og ytringer skal forbydes i det offentlige rum; tværtimod vil vi gerne have dem frem – munden fri og hånden bundet – for først når alt er ude i det offentlige rum, kan vi udfordre og udfordres og derigennem alle blive bedre demokrater og medborgere for hinanden.

- ”Endvidere er forslagsstillerne bekymrede for, om offentlige uddannelsesinstitutioner understøtter social kontrol ved at indrette bederum. Der er eksempler på, at bederum på uddannelsesinstitutioner også giver en mulighed for at kontrollere, om en elev eller studerende benytter disse bederum, hvilket må betegnes som social kontrol.”

Vi er enige med forslagsstillerne i, at den uformelle, negative sociale kontrol skal bekæmpes, men vi er stærkt uenige i, at det gøres bedst ved forbud, for hvad skal så ikke forbydes? Der findes social kontrol i alle miljøer. Hvis der findes eksempler på social kontrol ved skolefester, skal de også forbydes? Hvis der findes eksempler på social kontrol i sportsklubber, skal de også forbydes? Vi er grundlæggende uenige i, at generelle forbud her er vejen frem. Vi mener ikke, at man påvirker menneskers sindelag i positiv retning ved forbud, men ved at lade dem opleve åbne fællesskaber, hvor der er plads til alle. Et forbud mod religion på offentlige uddannelsesinstitutioner vil være kontraproduktivt, for det undergraver tiltroen til klassiske demokratiske værdier som ligeværd og åndsfrihed, der hører til den dannelse, vi netop gerne vil give eleverne (også) i skolen. Hvis vi virkelig tror på demokratiske værdier, så lad os praktisere dem og ikke indskrænke dem.

Mvh.

Christian Rasmussen

Christian Rasmussen,
Generalsekretær i Kristeligt Forbund for Studerende
christian@kfs.dk / +45 42 40 56 40

Folketinget
Udvalgssekretariatet
Att.: udvalgssekretær, Iben Bryld Gaardmand
Christiansborg
DK-1420 København K

København, den 25. april 2017

Fælles høringsvar til Folketingets Undervisningsudvalg til høring over udkast til beslutningsforslag om forbud mod bederum på offentlige uddannelsesinstitutioner.

Danske SOSU-skoler er - jf. grundlovens bestemmelser herom - af den opfattelse, at religion og afvikling af religiøse aktiviteter og ceremonier er og skal være en absolut privatsag. Af samme grund er skolerne ikke pålagt at inddrage disse i hverken tilrettelæggelsen af undervisningen eller i planlægning af institutionens fysiske rammer – dog således, at der er frihed for de institutioner, der opererer på et specifikt værdigrundlag, fx et kristent, til både at afvikle aktiviteter og afsætte fysiske rammer, der understøtter deres erklærede værdigrundlag.

Danske SOSU-skoler har forståelse for det umiddelbare sigte i forslaget om at forbyde *særligt indrettede bederum* på offentlige uddannelsesinstitutioner.

Da bøn og andre religiøse aktiviteter og ceremonier – uanset religionen i øvrigt - imidlertid ikke bør eller kan forbydes ved lov risikerer et lovfæstet forbud mod bederum på institutionerne imidlertid at medføre, at sådanne personlige og private religiøse aktiviteter udføres synligt for alle, hvilket er stik mod hensigten på institutioner, hvor sådanne aktiviteter ikke udgør en integreret del af værdigrundlaget.

Problemet er, efter foreningens opfattelse, af et meget begrænset omfang, hvorfor lovgivning på området synes unødig. Derfor anbefaler foreningen at lade det være op til de enkelte institutioners ledelse at afgøre, i hvilken udstrækning man indenfor givne rammer kan og vil stille faciliteter til rådighed for elevernes personlige fordybelse, herunder også deres udfoldelse af religiøse aktiviteter, således at disse ikke forstyrrer eller påvirker andre elever af anden overbevisning.

Det bemærkes, at nogle institutioner har et værdigrundlag, hvor kristen andagt og gudstjeneste udgør en integreret og naturlig del af de samlede aktiviteter. Et forbud mod bederum frygtes at ville kunne medføre

utilsigtede og uønskede begrænsninger i disse institutioners muligheder for at udøve sådanne aktiviteter i overensstemmelse med deres værdigrundlag.

Foreningen kan således ikke anbefale forslaget om et lovfæstet forbud på dette område.

Med venlig hilsen
På foreningernes vegne
e.b.

Michael Kümmel
chefkonsulent

København d. 26.april

Høringssvar vedrørende udkast til beslutningsforslag om forbud mod bederum på offentlige uddannelsesinstitutioner

Hermed fremsendes høringssvar fra UU DANMARK. Hoslagte er fremsendt på mail til unu@ft.dk.

UU DANMARK takker for muligheden for at afgive høringssvar og meddeler, at vi ingen kommentarer har.

Med venlig hilsen

Mark Jensen
Formand for UU DANMARK

Høringssvar fra Frie Skolers Lærereforening (FSL)

Vedr.

Høring over udkast til beslutningsforslag om forbud mod bederum på offentlige uddannelsesinstitutioner.

Hermed fremsendes Frie Skolers Lærereforenings høringssvar i forhold til Høring over udkast til beslutningsforslag om forbud mod bederum på offentlige uddannelsesinstitutioner, og vi takker samtidig for muligheden for at udtale os i denne sag.

Frie Skolers Lærereforening mener, det er forkert at indføre forbud mod forsamlinger med et religiøst udgangspunkt, og om man vil lave bederum og lign. må fortsat være op til den enkelte institution. FSL kan derfor ikke bakke op om forslaget.

I begrundelsen for beslutningsforslaget, hedder det: *"bederum på uddannelsesinstitutioner også giver en mulighed for at kontrollere, om en elev eller studerende benytter disse bederum, hvilket må betegnes som social kontrol"*. Frie Skolers Lærereforening deler ønsket om at bekæmpe social kontrol, men finder idéen om altomfattende forbud kontraproduktiv. Det danske uddannelsessystem bygger på demokratiske principper og grundlæggende frihedsrettigheder, hvilket, efter vores opfattelse, er det bedste værn imod ekstremisme og social kontrol. Det er vigtigt at bevare tilliden til studiestederne og deres ledelser. Social kontrol bekæmpes bedst med lokale løsninger og tillid til skolerne og ikke med én central forbudsløsning, som trækkes ned over alle.

De frie skoler er et godt eksempel på et område, hvor det er helt grundlæggende, at mennesker skal gives frihed til og mulighed for at indgå i religiøse, ideologiske og tilsvarende fællesskaber, og det er vores klare opfattelse, at demokratisk dannelse og hensynet til frihed og folkestyre netop understøttes ved, at man fastholder denne frihed – både på det frie skoleområde og i de offentlige institutioner.

Lovgiver bør ikke blande sig i, hvorvidt en skole eller uddannelsesinstitution vil stille faciliteter af den art til rådighed for eleverne/de studerende, ligesom vi ikke mener, at lovgiver skal beslutte, om man må fejre jul ved at gå i kirke med klassen.

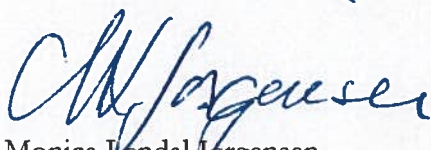
Derfor skal der være frihed til at samles om noget, som man er fælles om, på sit studiested – uanset om det er tro, filosofi, et bestemt livssyn, politik, humanitært arbejde, sport, musik, kunst eller andet. Så længe selvfølgelig man respekterer hinanden og praktiserer åbenhed og ikke-tvang.

Frie Skolers Lærerforening er uenige i forslagsstillernes ekskludering af religion fra det offentlige rum og den danske tradition. Vi har i grundlovens paragraffer om religionsfrihed og forsamlingsfrihed en veletableret og velfungerende dansk tradition, hvor mennesker med fælles idéer – også religiøse – kan forsamles i åndsfrihed.

Forslagsstillerne vil med dette beslutningsforslag ramme veletablerede kristne foretagender (fx Kristeligt Forbund for Studerende (KFS), der har eksisteret siden 1956), såvel som nyere eller mere spontane grupper, som ønsker at udøve deres religionsfrihed i henhold til grundlovens §67-79. Hvis lovgivere med magt skal foretage yderligere regulering af troende menneskers religionsudøvelse, vil det kortslutte åndsfriheden.

Derfor bør det retteligt være en åndskamp, man bør besinde sig på. Vil man vinde kampen om sindene, holdningerne og ideologierne, kan det ikke ske med folk, som man har kriminaliseret, det fører snarere til sekterisme og ekstremisme.

Frie Skolers Lærerforening står gerne til rådighed for spørgsmål i forbindelse med ovenstående bemærkninger til beslutningsforslaget.

Monica Lendal Jørgensen

Næstformand Frie Skolers Lærerforening

M: 2758 1384

E: mlj@fsl.dk

Forbud mod bederum på offentlige uddannelsesinstitutioner

Forslag til høringsvar fra MSK

Dansk Folkeparti har udarbejdet et udkast til et beslutningsforslag om forbud mod bederum på alle offentlige uddannelsesinstitutioner.

Med beslutningsforslaget foreslår Dansk Folkeparti, at bederum skal forbydes på alle offentlige uddannelsesinstitutioner.

Høringsvar fra MSK

Maskinmesterskolen København (MSK) finder det problematisk hvis Folketinget skal til at detailregulere hvad de enkelte indendørsarealer på danske uddannelsesinstitutioner skal og ikke skal bruges til.

Det er skolens opfattelse, at sådanne beslutninger entydigt hører under skolens ledelse. MSK er en statslig selvejende institution og forbeholder sig som sådan retten til selv at bestemme over indretning og brug af de lokaler som skolen råder over.

Skolens rektor er over for bestyrelsen ansvarlig for, at uddannelsesinstitutionen administreres i overensstemmelse med vedtægterne, gældende lovgivning, de statslige løn- og ansættelsesvilkår og andre aftaler samt de af Styrelsen for Videregående Uddannelser og Uddannelsesstøtte givne anvisninger

På MSK har vi respekt for det enkelte menneske. Alle er ligeværdige individer og skal anerkendes som sådan. Respekt bygger på en medmenneskelig ligeværdighed, men rummer samtidig plads til forskellighed, forskellige normer og værdier.

Udvalgssekretariatet
Christiansborg
1240 København K

Den 27. april 2017

Vedrørende sags.nr.: 17-000298

Høring over udkast til beslutningsforslag om forbud mod bederum på offentlige uddannelsesinstitutioner.

Høringsvar fra Danske Erhvervsskoler og -Gymnasier – Lederne (DEG-L) over ovennævnte udkast til beslutningsforslag.

DEG-L finder det unødvendigt at lovgive på området, da DEG-L henviser til, at erhvervsskolerne er selvejende institutioner. Derfor er det DEG-L's opfattelse, at de enkelte skoler alene bør afgøre, hvorvidt det ud fra lokale forhold er hensigtsmæssigt at indrette rum eller områder, som er tiltænkt til udøvelse af religion (stillerum, refleksionsrum, el.lign.)

Venlig hilsen

Stine Holm

Uddannelseskonsulent

Bodil Hoier

Uddannelseskonsulent

Folketingets uddannelsesudvalg
Udvalgssekretariatet
Christiansborg
DK-1240 København K

DATO/REFERENCE
06.04.17

JOURNALNUMMER

DERES REFERENCE / JOURNALNUMMER

Vedr. Høring over udkast til beslutningsforslag om forbud mod bederum på offentlige uddannelsesinstitutioner

Roskilde Universitet takker Folketingets Uddannelsesudvalg for muligheden for at kunne kommentere på det fremsatte beslutningsforslag om forbud mod bederum på offentlige uddannelsesinstitutioner.

Principielt mener Roskilde Universitet ikke, at forslaget om forbud mod bederum specifikt rettet mod offentlige uddannelsesinstitutioner harmonerer med universiteternes selveje-status. Det er grundlæggende, at Roskilde Universitet selv kan beslutte forhold om indretning og brug af fysiske faciliteter.

Universitetet som institution er baseret på høj grad af autonomi, frihed og ansvarlighed, både i forhold til universitetets formål og administrative drift.

Roskilde Universitet påtager sig forpligtelse til og ansvar for at sørge for, at den frihed er reel og ikke er underlagt nogen former for social kontrol. Universitetet har ikke behov for, at dette ansvar indskrænkes og rammesættes af et forbud. Roskilde Universitet sætter det forhold, at enhver idé skal kunne diskuteres, udforskes og anfægtes, meget højt.

Med venlig hilsen
Rektoratet på Roskilde Universitet

Hanne Leth Andersen, Rektor
Peter Kjær, Prorektor
Peter Lauritzen, Universitetsdirektør

Høringsvar vedr. udkast til beslutningsforslag om forbud mod bederum på offentlige uddannelsesinstitutioner fra Svendborg Søfartsskole.

Svendborg, den 25. april 2017

Svendborg Søfartsskole modtog med bekymring nyheden om, at Marie Krarup sammen med ni øvrige medlemmer fra Dansk Folkeparti har fremsat et forslag om forbud mod bederum på offentlige uddannelsesinstitutioner.

Svendborg Søfartsskole er en veletableret skole i Svendborg, der tilbyder maritime grunduddannelser. Vi er også en skole med mange traditioner, som er dybt forankret i, hvad vi ser som bærende for dansk kultur: Nemlig højskoletanken om dannelse, uddannelse og åndsfrihed og de kristne værdier, der har været med til at gøre Danmark til det land, vi har i dag. Skolen blev oprettet for 110 år siden af Broderkredsen på Havet, en forening af kristne skibsførere, som ønskede at bibringe de unge søfolk dannelse (kendskab til bibelen og salmesang) og uddannelse (lære dem at læse, skrive og begå sig sikkert til søs).

Denne tradition og disse tanker har vi holdt i hævd i lige så mange år, som skolen har eksisteret. Vores værdigrundlag er gennemsyret af de kristne værdier om menneskeværd og næstekærlighed. Vi sætter Dannebrog med det hvide kors på den røde dug hver dag, vi holder morgensamling med salmesang og Fadervor – og vi udruster vores elever til et liv på søen med alt, hvad det kræver af håndværksmæssige kompetencer og sikkerhedsmæssig forståelse. Vi ønsker at give dem en køjesæk med, hvor uddannelse går hånd i hånd med en bred kulturel forståelse. En forståelse, vi tror på, er bedst funderet i, at de kender den kultur, de kommer fra, således at de ikke bliver skræmt af mødet med andre kulturer og religioner. Og danskhed kan – som vi ser det – ikke skilles fra kristendommen og den påvirkning, den har haft på dansk historie, samfundsudvikling, uddannelse og kultur.

Selvom eleverne ofte oplever dette at starte dagen med fællessang og Fadervor som noget ukendt og uvant, så ender de fleste med at sætte pris på denne rolige start på dagen – med mulighed for refleksion. Modstand mod at deltage har vi aldrig oplevet fra fx vores muslimske elever.

Eleverne, vi uddanner, er på vej ud i en globaliseret verden og et multikulturelt fællesskab om bord på skibe, hvor ateister, kristne, muslimer og hinduer – bare for at tage nogle eksempler – skal kunne eksistere side om side. Vi oplever at åbne deres øjne for, at religion ikke er et privat anliggende – men i den grad påvirker alle mennesker og er til stede i det offentlig rum over hele verden. Det påvirker den måde, vi tænker og taler på – og den måde vi indretter vore samfund og fællesskaber på.

Vi prøver at udstyre dem med en ballast ved at lade dem møde en religiøs praksis, som de fleste ikke er vant til, ej heller måske ønsker at tage til sig, men som i sidste ende giver dem en bred kulturel forståelse. Vi ser det som en del af elevernes demokratiske dannelse, at de møder den danske og kristne kultur her på stedet – samtidig med at vi har respekt for, at de måtte have en anden overbevisning, som de ønsker at praktisere også. Det er efter vores bedste overbevisning sand åndsfrihed – respekt for alle uden at give køb på vores eget. Vi ser ikke denne respekt som et spørgsmål om at tage religiøse hensyn. Det bunder i et ønske om at skabe demokratiske, rummelige og reflekterede borgere, der kan fungere i en multikulturel og global verden.

At der skulle oprettes flere og flere rum til denne praksis, er ikke noget, vi kan genkende her på stedet. Morgensamlingen foregår i skolens fælles spisesal. For en kostskole som vores ville det desuden være en

radikal overskridelse af vores elevers frihedsrettigheder og privatliv, hvis vi stiller krav om, hvad deres private værelse – som vi stiller til rådighed for dem under deres ophold – bliver brugt til. Det vil ikke være muligt for os at håndhæve, om disse rum bliver brugt til personlig religiøs praksis. Og vi ønsker heller ikke at gøre det. Vores elever har ligeledes fri adgang til skolens lokaler i deres fritid – og vi spørger ikke, om de laver lektier, øver tuba, drøfter politik, mediterer, beder eller har bibelstudie. Skolen er deres hjem under deres skoleophold, og som sådan skal de kunne frit bevæge sig her – så længe de følger skolens ordensregler og dansk lovgivning.

Med venlig hilsen

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'J. Frederiksen', written over the printed name.

Jens Frederiksen

Forstander, Svendborg Søfartsskole

Til Folketingets undervisningsudvalg,

CBS har et "andagtsrum/worship room". Vi har ingen viden om hvor ofte det benyttes og af hvem. På CBS har vi ikke kendskab til konflikter eller udøvelse af "social kontrol" i forbindelse med rummet. Vi ser derfor intet behov for lovgivning på området. Vi ser generelt intet behov for central regulering af områder/forhold som fint kan håndteres lokalt.

En beskrivelse af rummet findes her: <http://medie.cbs.dk/andagtsrum-til-ro-og-fordybelse>
I forbindelse med seneste debat om bederum talte pressen med forskellige studerende på CBS, der benytter andagtsrummet. De studerende udtrykte tilfredshed med at CBS stiller et sådant rum til rådighed.
<http://www.dr.dk/nyheder/politik/cbs-studerende-om-bederum-et-lille-rum-der-goer-mange-glade>

CBS ønsker at have et campusmiljø, der understøtter en studiekultur, hvor studerende ikke kun er på campus, når de har undervisning. Derfor stiller CBS – udover grupperum og læsepladser – lokaler til rådighed for mange aktiviteter, der ikke er direkte relateret til undervisning og forskning. Af sådanne aktiviteter kan nævnes filmvisning, dans, vinsmagning, fitness, kunst, debat, iværksætter, cafe, fester og meget andet. CBS stiller også lokaler til rådighed for studenterpræsterne fra Frederiksberg provsti.

CBS har mange ansatte og studerende fra andre kulturer end den danske. Vi har derfor valgt at stille andagtsrum til rådighed for dem, der måtte føle behov for at benytte det. Et forbud mod bederum o. lign. vil derfor medføre at nogle ansatte og studerende får en dårligere oplevelse af campusmiljøet på CBS.

Venlig hilsen / Kind regards,

ANDERS JONAS RØNN PEDERSEN
Specialkonsulent

PRESIDENTS OFFICE

COPENHAGEN BUSINESS SCHOOL
Kilevej 14 / Room K1.81
2000 Frederiksberg
Denmark

Tel.: +45 3815 3815
Mob.: +45 2479 4419
ajp.ls@cbs.dk

A CENTURY OF BUSINESS IN SOCIETY
Visit 100.cbs.dk / #CBSscph100

HØRING OVER UDKAST TIL BESLUTNINGSFORSLAG OM FORBUD MOD BEDERUM PÅ OFFENTLIGE UDDANNELSESINSTITUTIONER.

Danske Studerendes Fællesråd (DSF) har med interesse læst udkast til beslutningsforslag om forbud mod bederum på offentlige uddannelsesinstitutioner. DSF er modstander af forslaget.

DSF er uforstående overfor behovet for et forbud mod bederum (herunder refleksionsrum, stillerum, og lignede). Samtidig ser DSF forslaget som en uhensigtsmæssig indgriben i institutionernes selvstyre.

DSF har i forbindelse med den tidligere offentlige debat af et forbud med bederum forhørt sig grundigt hos vores medlemsorganisationer, de lokale studenterråd på de lange videregående uddannelser. Institutionerne har bederum i et varierende, men overordnet set begrænset, omfang. Ingen af vores medlemsorganisationer har kendskab til nogen form for problemer med bederummene. Ligeledes har Danske Universiteter forhørt sig ved de respektive universitetsledelser, der heller ikke har kendskab til problemer med bederum. Tværtimod anvendes lokalerne, udover til bøn, til en bred vifte af formål, såsom meditationskurser, mindfulness, afslapning mm., til glæde for mange studerende og ansætte.

DSF mener derfor, at forslaget bygger på en ikke eksisterende problemstilling. Skulle der opstå problematikker i forbindelser med bederum, håndteres sådanne også bedst lokalt på institutionen. DSF anser derfor et centralt forbud, som uhensigtsmæssigt under alle omstændigheder.

Autonomien og det lokale handlerum for universiteterne og de kunstneriske institutioner mv. ligger DSF meget på sinde, og en central regulering af hvad bestemte lokaler på institutionerne må anvendes til, er et væsentligt brud på dette. Set i lyset af at landets universiteter netop skal dyrke den fri tanke forekommer det paradoksalt at forbyde bestemte tanker i visse lokaler.

DSF bemærker, at forslagsstiller fremhæver, at udøvelse af religion skal være en privat sag og ikke fremstilles offentligt. Bederum kan dog netop sikre at udøvelsen af religion foregår afsides og mere privat, således at andre på institutionen ikke konfronteres uønsket med dette. Samtidig kan bederum være med til at gøre vores uddannelsesinstitutioner tilgængelige for alle typer af studerende, også dem der ønsker at praktiserer religion i dagligdagen.

På vegne af Danske Studerendes Fællesråd

Mads Hareskov Jørgensen
Uddannelsespolitisk Næstformand
Tlf.: +45 28 19 45 01
E-mail: mads@dsfnet.dk

Udvalgssekretariatet
Udvalgssekretær Iben Byld Gaardmand
Christiansborg
1240 København K

Via mail unu@ft.dk

28. april 2017
Ref. 17-000298

Høringssvar over udkast til beslutningsforslag om forbud mod bederum på offentlige uddannelsesinstitutioner

Forældreorganisationen Skole og Forældre takker for tilsendte udkast til beslutningsforslag.

Skole og Forældre er ikke bekendt med at der er indrettet bederum på folkeskoler i dag, derfor mener Skole og Forældre, at et forbud mod bederum ikke pt. vil påvirke folkeskolens arbejds hverdag og heller ikke vil betyde noget i retning af ændrede muligheder og udfordringer.

Med venlig hilsen

Mette With Hagensen
Formand for Skole og Forældre
Dir. tlf 3171 6378
mwh@skole-forældre.dk

Morten Kruse
Sekretariatschef for Skole og Forældre
Dir. tlf 3063 0807
mk@skole-forældre.dk

København d. 28. april 2017

Til

Folketingets Undervisningsudvalg
Christiansborg
1240 København K

Fremsendt som e-post til unu@ft.dk med følgende angivelse i emnefeltet:
"Høring – Forbud mod bederum. Danmarks Private Skoler".

Høringsvar vedrørende beslutningsforslag om forbud mod bederum på offentlige uddannelsesinstitutioner

I høringsbrev af 31. marts 2017 anmoder Undervisningsudvalget om eventuelle bemærkninger vedrørende ovenstående.

Foreningen Danmarks Private Skoler – grundskoler og gymnasier takker for muligheden til at give vores synspunkter til kende.

Vi har følgende bemærkninger:

Som forening for private grundskoler og gymnasier hæfter vi os naturligvis ved, at forslaget er rettet mod offentlige uddannelsesinstitutioner. Foreningen er grundlæggende bekymret for tiltag, hvad end de er rettet mod offentlige eller frie institutioner, der direkte eller indirekte kan være med til at indskrænke frihedsrettighederne i Grundloven og Menneskerettighedskonventionen, herunder retten til religionsfrihed.

Vi vil ikke undlade at påpege, at et forbud som foreslået, på de frie, private grundskoler og gymnasier, ville være i dyb modstrid med den grundlovssikrede ret til at vælge et holdnings- og værdibaseret undervisningstilbud. De frie skoler kan i deres undervisning og virke bygge på bestemte religiøse eller andre livsanskuelser eller politiske opfattelser.

Mangfoldigheden blandt de frie, private skoler er vigtige udtryk for, den danske demokratiopfattelse og at frihedsrettighederne er centrale værdier i det danske samfund. De tre grundpiller som historisk og nutidigt er afgørende for de frie skoleformer er forældreretten, mindretalsretten og skolefriheden: Forældreretten kan føres tilbage til 1100-tallet og forstås i dag som forældrenes ret til at bestemme, hvordan deres barn skal opdrages og undervises. Oprindeligt handlede forældreretten om børns religiøse opdragelse. Mindretalsretten er en del af den demokratiforståelse, som blev herskende i Danmark med Grundloven i 1849 og handler om, at flertallet har bestemmelsesretten, men at der skal tages udstrakt hensyn til mindretallene og deres mulighed for at leve i overensstemmelse med deres livssyn og samfundsopfattelse. Skolefriheden indebærer, at Danmark, med baggrund i mindretalsretten, har undervisningspligt og ikke skolepligt. Skolefriheden indebærer også den idémæssige frihed; de frie skolers ret til frit at vælge en bestemt religiøs, filosofisk, politisk eller anden idé som grundlag for skolens virke.

I praksis har mange frie, private, skoler "rum" tiltænkt til udøvelse af religion. Fx de katolske skoler, der er startet af nonne- eller munkeordener med tilknyttede kirker og kirkerum (Eksempelvis Skt. Ansgars Skole, Skt. Ibs Skole m.fl.).

Foreningen anerkender ikke den præmis, der fremgår af bemærkningerne til forslaget, at udøvelse af religion er uforeneligt med danske skoletraditioner. De danske skoler påbegyndte deres historie i 800-tallet. Den første form for undervisning på dansk grund var sandsynligvis benediktermunken Ansgars oplæring af 12 drenge som forkyndere af det kristne budskab. Man kan tydeligt følge sporene af den religiøse indflydelse i den danske skolehistorie, helt frem til i dag i formålet for faget kristendom i folkeskolen.

Vi er naturligvis modstandere af social kontrol, men mener, at de enkelte institutioner kan forebygge og håndtere dette uanset et forbud mod et fysisk rum.

Foreningen er bekymret over den regulering, der ligger i tiltaget og mener, at det lokalt kan skabe lige så mange udfordringer som de i forslagsbemærkningerne antydede fordele, at der centralt er nedlagt forbud mod rum eller områder tiltænkt udøvelse af religion. Beslutningen om, hvorvidt der bør være refleksionsrum, stillerum, rum for bøn eller personlig fordybelse bør være lokalt forankret.

Retten til det individuelle valg, retten til det lille fællesskab i det store fællesskab kræver beskyttelse. Det er naturligt, at det er statens og demokratiets opgave at respektere og værne om netop det. Demokrati er bl.a. en politisk styreform, baseret på åbenhed over for forskellige politiske ideologier og religiøse trosretninger. Universelle værdier som menneskerettigheder, tolerance, lighed for loven m.v. er etiske værdier, som det i et demokrati er vigtigt at forsvare og stå fast på.

Foreningen støtter ikke forslaget om forbud mod bederum m.v.

Vi står naturligvis til rådighed for uddybende svar, såfremt det måtte ønskes.

På foreningens vegne,

Karsten Suhr, formand

ks@privateskoler.dk

Danmarks Private Skoler
Ny Kongensgade 15, 3.
1472 København K

Høringssvar vedr. høring fra Folketingets Undervisningsudvalg over forbud mod bederum på offentlige uddannelsesinstitutioner

Danske Professionshøjskoler takker for invitationen som høringsspart i høringen fra Folketingets Undervisningsudvalg over forbud mod bederum på offentlige uddannelsesinstitutioner. Vi har følgende bemærkninger:

Hos Danske Professionshøjskoler er der 4 institutioner, der har et bederum. Dette høringssvar tager udgangspunkt i kommentarer fra fire institutioner; UCN, VIA, UCC og Maskinmesterskolen København. På UCN og UCC betegnes rummene som refleksionsrum, mens det på VIA betegnes som bederum/chapel.

Danske Professionshøjskoler oplever generelt, at studerende forstår at bruge refleksionsrummene hensigtsmæssigt. Der opleves dertil ingen problematikker i forbindelse med rummene. Rummene anvendes i forskellige sammenhænge – religiøse, såvel som ikke religiøse. De er ikke forbeholdt enkelte grupper, men er åbent for alle studerende der har brug for et rum at trække sig tilbage i. Der er således heller ikke oplevet nogen form for socialkontrol eller eksklusion i relation til rummene.

Ved at etablere et åbent rum for alle studerende er der givet mulighed for, at man kan henvise de studerende til et specifikt lokale, frem for at afslapning, tilbagetrækning og praktisering af tro, skal foregå i det offentlige rum på gangene, i kælderen eller lignende. Rummene er på denne vis et sted, der understøtter mangfoldighed og et godt studie- og arbejdsmiljø på campus, hvorfor vi finder dem nødvendige og fordelagtige at have.

Danske Professionshøjskoler består af statslig selvejende institutioner og forbeholder sig som sådan retten til selv at bestemme over indretning og brug af de lokaler som institutionerne råder over. Lovforslaget vil efter vores opfattelse indskrænke institutionernes ledelsesret og dermed muligheden for fortsat, at indrette vores institutioner så de afspejler en respekt for mangfoldigheden.

Med venlig hilsen

Harald Mikkelsen
Formand

København, den 28.april 2017

Ref. nr.: 17-000298

Folketingets Undervisningsudvalg
Udvalgssekretariatet
Christiansborg
1240 København K

Høring over udkast til beslutningsforslag om forbud mod bederum på offentlige uddannelsesinstitutioner

Skolelederforeningen takker for muligheden for at afgive et høringssvar vedr. ovennævnte beslutningsforslag.

Skolelederforeningen har ingen kommentarer til beslutningsforslaget, da forslaget i praksis ikke har nogen relevant betydning for folkeskolen.

Med venlig hilsen,

Claus Hjortdal
Formand

Undervisningsudvalget, Folketinget
Christiansborg
1240 København K
Danmark

WILDERS PLADS 8K
1403 KØBENHAVN K
TELEFON 3269 8888
DIREKTE 9132 5761
LOHO@HUMANRIGHTS.DK
MENNESKERET.DK

DOK. NR. 17/00851-2

28. APRIL 2017

HØRING OVER UDKAST TIL FORSLAG TIL FOLKETINGSBESLUTNING OM FORBUD MOD BEDERUM PÅ OFFENTLIGE UDANNELSESINSTITUTIONER

Folketingets Undervisningsudvalg har den 31. marts 2017 sendt beslutningsforslag om forbud mod bederum på alle offentlige uddannelsesinstitutioner i høring med henblik på, at relevante interessenter kan bidrage med viden om, hvordan et eventuelt forbud mod bederum vil påvirke deres arbejdshverdag samt hvilke muligheder og udfordringer, det kan give.

Instituttet har en række bemærkninger til udkastet.

SAMMENFATNING

Et forbud mod bederum på offentlige uddannelsesinstitutioner udgør et indgreb i tros- og religionsfriheden og andre grundlæggende menneskerettigheder, der er beskyttet i henholdsvis Grundloven og Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK). Såfremt beslutningsforslaget vedtages, bør der i lovforslaget derfor foretages en grundig gennemgang af det foreslåede forbuds forenelighed med Grundloven og menneskerettighederne.

Udøvelse af tros- og religionsfrihed er ikke en absolut rettighed og kan derfor begrænses, såfremt visse kriterier opfyldes. Indgreb i rettigheden forudsætter, at indgrebet er nødvendigt i et demokratisk samfund af hensyn til blandt andet at beskytte den offentlige orden eller andres rettigheder og friheder.

I Danmark har der historisk været en tradition for at give plads til religiøse udtryk i det offentlige rum, herunder også uddannelsesinstitutioner. I en dansk kontekst vil et forbud således ikke nødvendigvis kunne anses for nødvendigt af hensyn til at beskytte den offentlige orden eller andres rettigheder og friheder.

Instituttets hovedanbefalinger er,

- at ministeriet foretager en udførlig analyse af de menneskeretlige konsekvenser af forbuddet, herunder en grundig proportionalitetsafvejning i de tilfælde, hvor udkastet fører til et indgreb i den menneskeretlige beskyttelse,
- at Undervisningsministeriet, såfremt beslutningsforslaget vedtages, inddrager alle relevante interessenter i formuleringen af et lovforslag, herunder ledelse og medarbejdere på uddannelsesinstitutioner, brugere af bederum og andre studerende.
- at der iværksættes en kortlægning af danske uddannelsesinstitutioners praksis i forhold til bederum og andre former for religionsudøvelse

UDKASTETS FORMÅL

Med udkastet ønsker forslagsstillerne at forbyde alle offentlige uddannelsesinstitutioner – fra folkeskolen til de videregående uddannelser – at give plads til at indrette bederum eller områder, som er tiltænkt udøvelse af religion, uanset hvad man kalder et sådant rum (f.eks. stillerum, refleksionsrum, meditationsrum, eller andagtsrum).

Forslagsstillerne begrundet forbuddet med, at "[r]eligion i Danmark er en privat sag, som vi ikke har tradition for at gøre offentlig, og slet ikke som en del af de offentlige uddannelsesinstitutioner. Ønsker man at bede, kan man gøre det for og med sig selv."

Endvidere er forslagsstillerne bekymrede for, "om offentlige uddannelsesinstitutioner understøtter social kontrol ved at indrette bederum. Der er ifølge forslagsstillerne eksempler på, at bederum på uddannelsesinstitutioner også giver en mulighed for at kontrollere, om en elev eller studerende benytter disse bederum, hvilket må betegnes som social kontrol."

GENERELLE BEMÆRKNINGER

Institut for Menneskerettigheder skal generelt bemærke, at der i de senere år er blevet stillet en række forslag, der griber ind i tros- og religionsfriheden. Flere af disse forslag berører i praksis primært religiøse (særligt ikke-kristne) minoriteters tros- og religionsfrihed. Individuer tilhørende de berørte religiøse minoriteter samt de berørte trossamfund som kollektive enheder kan på grund af rækken af mulige indgreb opfatte deres individuelle og kollektive tros- og religionsfrihed som alvorligt indskrænket.

FN's Særlige Rapportør for Tros- og Religionsfrihed anbefaler i sin nylige rapport til Danmark¹, at regeringen med henblik på at styrke tros- og religionsfrihed for religiøse minoriteter i Danmark arbejder for "en mere inkluderende forståelse af dansk identitet" og styrker "forståelsen mellem forskellige grupper i samfundet." For at virkeliggøre disse anbefalinger er det efter Institutets mening nødvendigt, at lovgiver søger løsninger, der ikke marginaliserer religiøse minoriteter. I sådanne bestræbelser er dialog med de relevante religiøse minoriteter af afgørende betydning, herunder i forbindelse med diskussionen eller forberedelsen af retlige eller øvrige initiativer. Desuden er det nødvendigt, at lovgiver nøje overvejer relevans, nødvendighed og aktualitet forud for retlig regulering fx i form af et forbud mod bederum på offentlige uddannelsesinstitutioner.

- Instituttet anbefaler derfor, at Undervisningsministeriet, såfremt beslutningsforslaget vedtages, inddrager alle relevante interessenter i formuleringen af et lovforslag, herunder ledelse og medarbejdere på uddannelsesinstitutioner, brugere af bederum og andre studerende.

Indledningsvis gengives en kort opregning af de relevante menneskerettigheder. Herefter redegøres for instituttets bemærkninger og anbefalinger.

DEN MENNESKERETLIGE BESKYTTELSE

Et eventuelt forbud mod bederum berører hovedsageligt tros- og religionsfriheden, som er beskyttet i henholdsvis Grundloven og i en

---

¹ Rapporten er tilgængelig her:

<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G16/442/36/PDF/G1644236.pdf?OpenElement>

række internationale konventioner og erklæringer, herunder især i EMRK artikel 9 (tros- og religionsfrihed). Herudover berører forbuddet ytrings- og forsamlingsfriheden samt diskriminationsforbuddet.

TROS- OG RELIGIONSFRIHED

Grundlovens § 67 beskytter religionsfriheden. Det centrale i bestemmelsen er beskyttelsen af "gudsdyrkelsen", herunder gudstjenester, religiøs forkyndelse, undervisning, bøn, dåb m.v. Religionsfriheden efter grundlovens § 67 er imidlertid ikke absolut, idet lovgivningsmagten kan begrænse friheden, hvis gudsdyrkelsen strider mod sædeligheden (dvs. den offentlige moral) eller den offentlige orden. Denne begrænsning skal være proportional.

Artikel 9, stk. 1, i EMRK beskytter ligeledes tros- og religionsfriheden. Bestemmelsen beskytter enhver persons ret til at tænke frit og enhvers ret til samvittigheds- og religionsfrihed. Denne rettighed beskytter blandt andet friheden til enten alene eller sammen med andre, offentligt eller privat at udøve sin religion eller tro gennem blandt andet religiøs forkyndelse. Tros- og religionsfriheden i artikel 9 kan begrænses. Indgreb i rettigheden forudsætter imidlertid, at indgrebet er foreskrevet ved lov og er nødvendigt i et demokratisk samfund af hensyn til blandt andet at beskytte den offentlige orden eller andres rettigheder og friheder, jf. bestemmelsens stk. 2. Dette indebærer blandt andet, at indgreb skal være proportionale. Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (EMD) har afsagt en række domme, der afgrænser artikel 9's anvendelsesområde.

EMD har ikke haft lejlighed til at tage stilling til, om et forbud mod bederum på offentlige uddannelsesinstitutioner er i strid med tros- og religionsfriheden. Instituttet bekendt er der heller ikke i andre europæiske lande vedtaget et sådant generelt forbud mod bederum på offentlige uddannelsesinstitutioner.

Domstolen har dog i en række domme taget stilling til studerendes ret til at bære religiøse symboler på offentlige skoler og uddannelsesinstitutioner. I Sahin-dommen² fandtes det ikke at udgøre en krænkelse af tros- og religionsfriheden, at en lægestuderende ikke måtte bære islamisk tørklæde på et tyrkisk universitet. Domstolen fremhævede, at forbuddet mod at bære religiøse symboler på universiteter var begrundet i principperne om sekularisering og

---

² Layla Sahin mod Tyrkiet, dom af 10.11.05

ligestilling. I Kervanci-dommen og Dorgu-dommen³ fandtes det ikke at udgøre en krænkelse, at piger på 11 og 12 år var blevet bortvist fra en offentlig skole, fordi de ikke ville fjerne islamisk hovedtørklæde, når de havde idræt. De nationale regler byggede på et princip om verdslighed og skulle modvirke pression. Samme resultat nåede Domstolen til i Aktas-dommen og Singh m.fl.-dommen⁴.

YTRINGS- OG FORSAMLINGSFRIHED

Et forbud mod bederum på offentlige uddannelsesinstitutioner kan også udgøre et indgreb i ytrings- og forsamlingsfriheden. Ytrings- og forsamlingsfriheden er beskyttet i henholdsvis Grundlovens §§ 77 og 79 og EMRK artikel 10 og 11. Hvis myndighederne gør indgreb i en religiøs gruppes mulighed for at samles, og hovedformålet med at samles er religiøs tilbedelse, vil indgrebet rejse spørgsmål i forhold til såvel tros- og religions-, ytrings- og forsamlingsfriheden, men det vil være mest naturligt at vurdere det i forhold til tros- og religionsfriheden, da hovedformålet er religiøst.

FORBUD MOD DISKRIMINATION

I EMRK artikel 14 er det bestemt, at nydelsen af de i konventionen anerkendte rettigheder og friheder skal sikres uden forskel på grund af køn, race, farve, sprog, religion, politisk eller anden overbevisning, national eller social oprindelse, tilhørsforhold til et nationalt mindretal, formueforhold, fødsel eller ethvert andet forhold.

Diskriminationsforbuddet indebærer, at forskelsbehandling er ulovlig og udgør diskrimination, hvis den er usaglig eller uproportional. Omvendt er en forskelsbehandling lovlig, hvis den er saglig og proportional.

Også i dansk ret gælder der et forbud mod forskelsbehandling pga. religion på alle videregående uddannelser, der tager sigte på beskæftigelse, ligesom der gælder et forbud mod indirekte diskrimination pga. race/etnicitet på alle øvrige uddannelser.

Forskelsbehandlingslovens § 3 bestemmer således, at en arbejdsgiver ikke må forskelsbehandle ansatte for så vidt angår adgangen til erhvervsuddannelse, videregående erhvervsuddannelse mv. Der foreligger direkte eller indirekte forskelsbehandling, når en person pga. sin religion behandles ringere end andre ville blive behandlet i en tilsvarende situation.

---

³ Kervanci mod Frankrig og Dorgu mod Frankrig, domme af 04.12.08

⁴ Klagesag 43563/08 Aktas mod Frankrig, afgørelse af 30.06.09 og klagesag 25463/08 Singh mod Frankrig, afgørelse af 30.06.09

Den etniske ligebehandlingslov forbyder endvidere direkte såvel som indirekte diskrimination på grund af race eller etnisk oprindelse inden for uddannelser, der ikke er omfattet af forskelsbehandlingsloven. Forskelsbehandling pga. religion kan udgøre indirekte forskelsbehandling pga. race/etnisk oprindelse, hvis forskelsbehandlingen stiller en eller flere etniske minoriteter ringere end andre i en sammenlignelig situation.

De danske domstole har ikke specifikt taget stilling til om forbud mod bederum kan udgøre ulovlig forskelsbehandling eller krænkelse af tros- og religionsfriheden. I en dom fra 2000⁵ tog Højesteret stilling til, om bortvisning af en muslimsk elev, der havde overtrådt et forbud mod at bede på et bestemt sted på sit kursussted, var berettiget. Den muslimske elev havde, sammen med otte andre, dannet en gruppe, som alle deltog i bøn på et fælles gangareal. Efter der var opstået sammenstød mellem gruppen og en gruppe ikke-muslimske elever tilkendegav centrets ledelse, at de ikke måtte bede på fællesarealer, men at de gerne måtte bede visse andre steder i centret, og at en overtrædelse af forbuddet ville medføre bortvisning. Uanset dette foretog den muslimske elev bøn på gangarealet, hvorefter han blev bortvist. Højesteret fandt ikke, at bortvisningen var udtryk for diskrimination pga. af hans religiøse tro og lagde i sin afgørelse bl.a. til grund, at det overfor den muslimske elev og de andre elever, der bad, var blevet tilkendegivet, at de ikke måtte bede på fællesarealer, men gerne andre steder på centret, f.eks. i klasselokaler, værkstedslokaler eller garderober.

Der verserer efter det oplyste en sag for Ligebehandlingsnævnet vedrørende et gymnasiums forbud mod at udføre religiøse ritualer, herunder islamisk bøn, på skolens område. Sagen er indbragt for nævnet af en af skolens elever⁶.

INSTITUTTETS BEMÆRKNINGER

RET TEN TIL TROS- OG RELIGIONSFR IHED

Et forbud mod bederum på alle offentlige uddannelsesinstitutioner kolliderer først og fremmest med de berørte elever og studerendes ret til tros- og religionsfrihed, som også indebærer en ret til at praktisere sin religion på offentlige uddannelsesinstitutioner, jf. både grundloven og EMRK.

---

⁵ U2001.83H

⁶ <http://nyheder.tv2.dk/samfund/2017-03-05-principiel-afgoerelse-paa-vej-maa-gymnasier-forbyde-elever-at-bede>

Hvorvidt et forbud mod bederum på offentlige uddannelsesinstitutioner vil være foreneligt med EMRK artikel 9, afhænger af, om forbuddet kan anses for begrundet i et eller flere af de i konventionen opregnede anerkendelsesværdige formål og desuden opfylder proportionalitetskravet ("nødvendigt i et demokratisk samfund"), jf. artikel 9, stk. 2. Det vil således i høj grad afhænge af, hvordan lovforslaget konkret udformes, om det kan anses for at opfylde ovennævnte krav. Det vil fx skulle tillægges betydning, om der er tale om et forbud mod egentlige bederum, eller om det generelt forbydes elever og studerende at bede på uddannelsesinstitutionerne, ligesom det kan få betydning, om forbuddet gælder alle uddannelsesinstitutioner eller alene videregående uddannelser. En mere præcis stillingtagen til et evt. forbuds forenelighed med menneskerettighederne, kan derfor først foretages, hvis beslutningsforslaget vedtages, og der fremsættes et lovforslag.

Adskillelse af religion og uddannelse

Forslagsstillerne begrunder bl.a. et forbud med, at "[r]eligion i Danmark er en privat sag, som vi ikke har tradition for at gøre offentlig og slet ikke som en del af de offentlige uddannelsesinstitutioner."

Som ovenfor nævnt er det ifølge EMD menneskeretligt muligt at friholde det offentlige rum for religiøse udtryk, herunder fx brug af hovedbeklædning på offentlige uddannelsesinstitutioner, med henvisning til f.eks. principper om sekularisering og ligestilling.

Der har dog i Danmark historisk været en tradition for at give plads til religiøse udtryk i det offentlige rum, herunder også uddannelsesinstitutioner. Danske uddannelsesinstitutioner har formået at tilgodese lokale behov og forhold på en pragmatisk og oftest uproblematisk måde. Således har f.eks. alle danske universiteter tilknyttet studenterpræster, ligesom mange uddannelsesinstitutioner markerer kristne højtider ved f.eks. salmesang og gudstjeneste.

I en dansk kontekst opfylder et forbud således ikke nødvendigvis proportionalitetskravet.

- Instituttet anbefaler på denne baggrund, at der iværksættes en kortlægning af danske uddannelsesinstitutioners praksis i forhold til bederum og andre former for religionsudøvelse.

Social kontrol

Forslagsstillerne begrundet endvidere udkastet med, at offentlige uddannelsesinstitutioner kan komme til "at understøtte social kontrol ved at indrette bederum."

Instituttet er enig i, at bekæmpelse af social kontrol er nødvendig og udgør et anerkendelsesværdigt formål. Der er dog, så vidt vides, ikke foretaget nogen systematiske undersøgelser af, hvorvidt og i hvor stort omfang der foretages social kontrol i forbindelse med bederum.

Såfremt det skulle vise sig at være korrekt, at bederum i større eller mindre omfang benyttes til at udøve social kontrol, bør det undersøges, om et forbud er den mest hensigtsmæssige eller effektive måde at bekæmpe en sådan kontrol på.

- Instituttet anbefaler derfor, at der iværksættes en systematisk undersøgelse af omfanget af social kontrol i forbindelse med bederum på danske uddannelsesinstitutioner
- Instituttet anbefaler endvidere, at der indsamles viden i forhold til relevante metoder for bekæmpelse af social kontrol på uddannelsesinstitutioner

INDIREKTE DISKRIMINATION

Et forbud mod bederum vil som udgangspunkt ramme alle religioner og dermed ikke udgøre forskelsbehandling. Det bør imidlertid undersøges, om bederum udelukkende eller i det væsentlige benyttes af medlemmer af en bestemt religion fx islam. Såfremt det viser sig, at bederummene i det væsentlige benyttes af medlemmer af en bestemt religion, vil et forbud mod bederum ramme denne gruppe særligt hårdt og kan dermed udgøre ulovlig forskelsbehandling.

- Instituttet anbefaler på denne baggrund, at det undersøges, hvem der benytter de eksisterende bederum på offentlige uddannelsesinstitutioner

Ikke enhver forskelsbehandling udgør diskrimination. En forskelsbehandling er således ikke diskriminerende, hvis den forfølger et sagligt formål og samtidig udgør et nødvendigt og hensigtsmæssigt middel til at nå dette formål. Proportionalitetskravet er tæt forbundet med den proportionalitetsafvejning, der foretages i forbindelse med anvendelsen af undtagelsesbestemmelsen i EMRK artikel 9, stk. 2. Det påhviler staten at påvise, at forskelsbehandlingen er velbegrundet, og det følger af praksis fra EMD, at staterne er overladt en vid skønsmargin med hensyn til begrundelse for forskelsbehandlingen. Det følger ligeledes af forskelsbehandlingsloven og den etniske

ligebehandlingslov, at forskelsbehandlingen ikke er ulovlig, såfremt den forfølger et sagligt formål og er proportional.

- Instituttet anbefaler derfor, at der i udkastet foretages en vurdering af, om en sådan forskelsbehandling kan anses for saglig og proportional

Med venlig hilsen

Louise Holck

VICEDIREKTØR

København, den 28. april 2017

Høringsvar vedrørende beslutningsforslag om forbud mod bederum på offentlige uddannelsesinstitutioner

Grundtvigsk Forum modsætter sig det fremsatte beslutningsforslag om forbud mod indretning af bederum eller områder for religionsudøvelse på offentlige danske uddannelsesinstitutioner. Vi har følgende indsigelser:

1: Forslaget er et indgreb mod grundlæggende dansk tradition for religionsfrihed og den kan komme til at ramme et samfund, der forudsætter åndsfrihed.. Religionsudøvelse må frit kunne finde sted, såfremt dette ikke opfordrer til vold, forstyrrer den offentlige orden eller misbruger friheden til at tvinge andre. Det er afgørende for friheden i det civile samfund, at staten garanterer religionsfriheden på linje med ytringsfrihed og forsamlingsfrihed.

2: Forslaget præciserer ikke, hvad der er offentlig religionsudøvelse. Er det bøn? Er det oplæsning fra Bibelen, Koranen eller Toraen? Er det sang? Er det samtale? Hvem skal afgøre, hvornår det er religionsudøvelse og ikke et politisk møde? Forslaget er meget upræcist i sin definition af religionsudøvelse.

3: Forslaget strider mod den grundlæggende danske forsamlingsfrihed. Alle må frit kunne forsamles, så længe dette ikke er i strid med den offentlige orden. Dette gælder også på offentlige uddannelsesinstitutioner i Danmark. Igen må vi spørge, hvorfor forsamlingsfriheden skal begrænses på det religiøse område? Og igen: Hvornår defineres en aktivitet som religiøs?

4: Forslaget strider mod dansk tradition om lokale uddannelsesinstitutioners frihed til selv at indrette sig. Vi har tillid til, at lokale uddannelsesinstitutioner selv kan skønne, hvorvidt der sker misbrug i forbindelse med bederum eller ikke, og om det, der praktiseres er normsættende på måder, der strider med institutionens formål, så det er nødvendigt lokalt at skride ind med forbud eller regulering. Dette er ikke en statslig opgave.

Grundtvigsk Forum finder beslutningsforslaget om forbud mod bederum på offentlige uddannelsesinstitutioner i direkte modstrid med dansk tradition for ånds- og forsamlingsfrihed. Vi vil derfor opfordre til, at beslutningsforslaget trækkes tilbage.

Med venlig hilsen

Kirsten M. Andersen
Formand for Grundtvigsk Forum

Morten Fester Thaysen
Formand for Kirkepolitisk Udvalg,
Grundtvigsk Forum